

Böhöhöö – ihastuttavaa kummittelua

Arabianrannan alueen yhteistyöhankkeena ovat Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia ja Tekniikan museo valmistanee yhdessä kokonaisvaltaisen taide-teoksen, jolle on annettu määreeksi ”Kohtauksia ja puheenvuoroja faktaa ja fiktiota yhdistellen”. Ohjaavina opettajina ovat toimineet Merja Rantala ja Elina Rainio.

Seurasin kutsuvieraana sarjan toista esitystä perjantaina 9. marraskuuta Viikissä. Tässä oma näkemykseni näkemästäni.

Pahaa aavistamaton museovieras joutuu yllättäen museon aulassa häärivän siivoajan (Malla Ruotimo) hirvittävän huutokohtauksen sivustaseuraajaksi, kun museon ykköshallista syöksyi paikalle mies, joka esittäytyi tutkijaksi. Tässä vaiheessa ymmärsin olevani keskellä performanssia, jonka vetäjästä, koneihmisestä (Kimmo Tähtivirta), tuli lähinnä mieleen Tukholmasta tuttu ingenjör Lundgren. Hänen helsinkiläinen vastineensa on kuitenkin astetta patologisempi tapaus. Hän ilmoitti välittömästi olevansa puoliksi kone, kun Lundgren on sentään vain tavallinen insinööri. Kun paikalle tullut henkilö kertoi olevansa museon tutkija, melkein loukkaannuin. Uskallan näet itse koulutukseni ja työni vuoksi käyttää tutkijan ammattinimikettä, enkä minä nyt sentään noin hullu ole. Ainakaan vielä.

Koneihmisen tehtävänä oli kuljettaa hämmentynyt oppilasjoukko – joka todella koostui suurimmaksi osaksi koulu-

laisista – halki Tekniikan museon erikoisella tavalla jaettujen huoneiden.

Ensimmäisellä pysähdyspaikalla selvisi mikä on tarinan juoni. Päähallin höyrykoneisiin oli piiloutunut kaksi henkilöä (Tua Hakanpää ja Tuomo Kempainen), jotka esittivät koneiden sielua. Paikalle ilmestynyt rasvari (Minsku Tammela) oli huoltavinaan koneita, jotka kävivät keskenään omaa keskustelua. Siivoaja huusi (!) välillä omia kommenttejaan.

Teknillisen korkeakoulun laboratorion vanha höyrykone oli todella hyvä, loistava kuvitelma koneen sielusta. Roo-li olisi kyllä ollut hieman toisenlainen, jos olisin pääsyt kertomaan mihin konetta aikanaan käytettiin, mutta yritin olla ajattelmatta asiaa tutkijana. Margariinitehtaan suuren höyrykoneen sielu pääsi yllättämään. Kempainen oli piiloutunut suuren vauhtipyörän päälle ja yllätti yleisön weltschmerziltä kuulostavalla voihkimisella. Mainio kohtaus kaiken kaikkiaan. Näkemästä jäi sellainen olo, että tällaista pitää saada lisää.

Konepuheenvuoroja-näytös jatkui kirjapainotekniikan osastolla. Esiintyjät saivat latomakoneet svengaamaan kiitetävällä tavalla. Muistelin kyllä vakavamielisesti museon amanuenssin ankaria muljauksia yrittäessäni joskus hypelöidä juuri näitä koneita. Tämä porukka sentään käytti masiinoita rumpuina. No – kyllähän ne sen kestävät – kunhan tätä ei kerrota koululaisille, jotka ovat onnistuneet tuhoamaan mitä erikoisempia laitteita pohjoismaisissa museoissa. Tässä on muuten jännittävä kulttuurikysymys. Deutsches Museumissa ei suojata näyttelyesineitä koululaisia varten.

Esityksen jälkeen yleisölle jaettiin pu-nainen lentolehtinen, joka sisälsi selvän

sosialistisen työväenliikkeen toimintaan viittaavan runon: ”Punaista verta suonissa virtaa jokaisen ihmisen; vasemmassa rinnassa sykkii sydän tunteiden; Sydän tuntee oikean aatteen: veljeyden vapauden...” ja niin edelleen. En ymmärtänyt yhteyttä esityksen ja tämän lento-lehtisen välillä. Jos tarkoituksena oli kertoa työväenliikkeestä, sen olisi voinut tehdä selkeämmin myös itse esityksessä. Jos tarkoituksena oli taas kertoa kirjanpainajien vaikutusvallasta yhteiskunnassa, miksi juuri tämä teksti ja miellelyhtymä? Kirjanpainajat ovat aina olleet poliittisesti valveutuneita eikä heidän vaikutusvaltaansa voi vähätellä. Jos halutaan esittää teknologian poliittista historiaa, mielestäni se pitää tehdä perustellummin.

Ei toiminut.

Olin tullut paikalle odottaen ”Kemistien naiset” nimistä esitystä, koska kemistien henkilöhistoriat ovat pitkään olleet oma leipälajini. En lainkaan yllättynyt, kun koneihminen kuljetti meidät seuraavaksi kemian osastolle. Siivooja huusi jälleen lujaa.

Miten näitä nuorista voi lähteä selväsanaista lausuntaa 110 desibelin voimalla? On suorastaan pakko kertoa, että jotkut katsoja tukkivat korviaan esityksen aikana. Enpä muuten ole moista nähnyt, vaikka kaikenlaisia esityksiä on tullut vastaan. Mieskuoro Huutajien vaikutusta?

Alakerrasta löytyi Elina Kilkun käsikirjoittama ja ohjaama esitys, johon Jenni Bergius oli tehnyt musiikin.

Paikalle ilmestyi mitä viehättävin kummitus, joka sanoi böhöhööööö... ja liikehti kummitusmaisesti.

Olin myyty. Miksei minun omassa museossani ole tuollaista ilmentystä?

Hedwig Magdalena Gadolin (Jenni Bergius) aloitti kissanhännänvedon Siiri Kompan (Kirsi Karvonen) ja Lilja Virtasen (Anu Puska) kanssa. Seurasin mielenkiinnolla Siirin toteamuksia ja huomasin, että oma mielikuvani arvon rouvasta oli jonkun verran erilainen kuin tässä tulkinnassa. Minua kiusasi se, kun puhuttiin puutarhanhoidosta ja kieli- taistelusta sekä tieteen suomalaistamisesta. Olisin halunnut sanoa, ettei se ihan noin ollut... Ei kansleri Komppakaan ollut aina ollut 70-vuotias vilperi. Jokainen tunnettu vanha tutkija on joskus ollut nuori tuntematon tutkija, jolla on ollut ensin tyttöystävä (-iä) ja sitten nuori rouva.

Mutta tämä ajatukseni nyt taas johtui siitä että tuijotan päivittäin professori Kompan töitä ja Siirikin on jo lähes kuin peilin kautta tuttu.

Hedvig oli todella mainio – mahtoi-ko johtua siitä, että ajan tuoma tuntemattomuus antoi käsikirjoittajalle enemmän vapauksia – ja Liljan uskottava, vaikka viitekehys jäi jotenkin ohueksi. Lilja Virtanen alkoi kuitenkin kiinnostaa minua tutkijana enemmän.

Minkä ihmeen takia esityksen nimi oli ”Kemistien naiset”? Arvovaltaisia rouvia nämä toki olivat, sitä ei käy kieltäminen.

Olivatkohan näyttelijät tietoisia huumorista, joka liittyy heidän omiin nimiinsä ja roolihahmoihinsa? Rouva Gadolin – [Friedrich] Bergius – neuvomas- sa Siiri Komppaa! Ja hetkeä myöhemmin [J.J.] Karvonen esittelemässä Gust. Kompan liiketoimia Orion Oy:ssä?

Ehkä tämä oli kummittelun vaikutusta, mutta jouduin puremaan huultani, etten olisi kuollut nauruun vilkaistuani näyttelyohjelmaa.

Seuraava, ”Säästääkö sähköhella aikaa” -näytös kertoi siitä, miten kotielämän koneistuminen ei välttämättä ole johtanut odotettuihin tuloksiin. Eri vuosikymmenten kotirouvat (Anni Rellman, Katja Hämäläinen, Minna Impilä sekä JiiTee Keränen) esittivät kohtauksia elämästään.

Esityksen tässä vaiheessa näytöstä alkoi häiritä yksinkertaisesti museon liian pienet tilat. Vaikka yleisön määrä ei ollut ylen suuri, sen huomio alkoi kiinnittyä siihen mistä näkee ja mitä näkee.

Ajatus oli hyvä, mutta asia jäi kesken. Käsitteäkseni kohtauksen idea oli siinä, että vuoden 1995 Heli ei ollut onnellinen. Hänellä ei ollut lapsia, eikä mihinkään ollut aikaa, vaikka koneet hoitelivatkin kotityöt. Heli nosteli puntteja ja ajeli säärakarvansa sähkökäyttöisellä koneella. Sen sijaan vuoden 1945 Helmi oli raskaana ja joutui tekemään paljon kotitöitä. Vuoden 1955 mallinen ”uskomaton” Helena rakenteli mielikuvituskeittiötä, joka tuskin oli kuin harvojen emäntien mielessä tuohon aikaan. Sotakorvausten loppuunsaattamisesta oli sentään vain kolme vuotta ja säännöstelytalous osittain voimassa.

Helmi oli naimisissa tehtaan työläisen kanssa. Heli toimi suuren kuntosalin markkinointipäällikkönä ja hänen miehensä omisti rakennusliikkeen pääkaupunkiseudulla. Miksi Helmi ei ollut export–import -liikkeen johtajaekonomi rouva, tai miksi Heli ei ollut vuoden 1995 työväestön edustaja? Suurin osa suomalaisista kun kuitenkin teki tähänkin aikaan jotain muuta kuin johti juppiyrityksiä. Muistelin oikeasta elämästä seitsemän vuoden takaa tuntemiani nuoria perheitä ja mieleeni tuli monta, joiden elämä muistutti kyllä enem-

män tässä vuoden 1945 keittiön tapah-
tumuksia kuin edes vuoden 1955 kuvaus-
ta.

Käsikirjoitus yksinkertaisesti tökki tai sitten suhtauduin asiaan liian vakavasti. Näyttelijät olivat kyllä erinomaisia ja ansaitsevat kiitoksen.

Esitys päättyi osioon, jonka nimikin ”2000-vuotta rauta-aikaa” kertoi, että ajatus oli mahdoton. Jo käsikirjoitustyön alkeisopetustunnilla pitäisi kertoa, ettei pidä tehdä sellaista mikä alkaa ”...jo muinaiset roomalaiset”.

Vasta kun monivaiheiseen esitykseen ilmestyi kaivostyötä vuonna 1952 esitettävään kohtaukseen kaveri kännykän kanssa ja ilmoitti, että kaivos on suljettu suhdanteiden vuoksi, tajusin että olen nähnyt kronologisen kuvauksen suomalaisen raudanvalmistus- ja kaivosteollisuuden historiasta muutaman tuhannen vuoden ajanjaksolta. Erilliset kohtaukset olivat kyllä etevästi laadittuja ja laulut varsin onnistuneita ja kauniisti esitettyjä. Makuja on kuitenkin monia ja eräs ystäväni kertoikin olevansa erityisen ihastunut juuri tähän näytökseen.

Ehkä tämä kritiikki johtuu Hedvig Gadolin -kummituksen aiheuttamasta järkytyksestä, josta toipuminen kyllä kestää jonkin aikaa. Böööö.

Panu Nykänen